

Report on civilian casualties of unintentional explosions
Surveillance system based on INSEC Online and Media Reports
Nepal - January to May 2006

पृष्ठभूमि

यो प्रतिवेदनले नेपालमा विस्फोटक पदार्थ विशेषगरी घरेलु विस्फोटक पदार्थ (Improvised Explosive Devices-IED), नपडकिएका विस्फोटक पदार्थ (Unexploded/Abandoned Ordnance-UXO/AO), मानव घातक माइन (Antipersonnel - AP Mines) बाट प्रभावित सर्वसाधारण नागरिकबारे मोटामोटी जानकारी गराउने उद्देश्य लिएको छ । नेपालमा माइनविरुद्धको अभियानमा लागेका समुदायलाई विस्फोटनजन्य घटनाबारे वास्तविक सूचना प्रदान गरी विस्फोटनजन्य जोखिम न्यूनीकरण शिक्षा, पीडित सहायता तथा बहस/पैरवीमा सुधार ल्याउनका लागि यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

यो प्रतिवेदनमा अलक्षित विस्फोटनजन्य घटनामा हताहत भएका सर्वसाधारण नागरिक मात्र समेटिएका छन् । यसले लक्षित विस्फोटन (आक्रमण, एम्बुस, संरचना ध्वस्त, अपराध) वा मानवीय हताहत नभएका विस्फोटन तथा सैनिक हताहतलाई समेटेको छैन ।

यो प्रतिवेदन इन्सेकको वेबसाइटमा प्रकाशित भएका समाचारहरूलाई सूचनाको प्राथमिक स्रोत मानेर तयार गरिएको छ । उक्त सूचनाहरूलाई युनिसेफ नेपालले तयार गरेको मिडिया रिपोर्टसँग दाँजिएको छ । यसले १ जनवरी, २००६ देखि ३१ मे, २००६ सम्मको अवधिलाई समेटेको छ । यो प्रतिवेदनलाई नेपालमा इन्सेकले जुन १ देखि शुरु गरेको INSEC Surveillance System on IED/UXO/Mine incidents को पूरक प्रतिवेदनको रूपमा लिन सकिनेछ ।

METHODOLOGY

सन् २००६ का प्रथम ५ महिनासम्म नेपालमा औपचारिक तथ्याङ्क संकलन प्रणाली (Formal Surveillance System) नभएका कारणले प्रत्येक घटनासम्बन्धी सूचना विविध माध्यमबाट संकलन गरिएका छन् ।

- इन्सेक अनलाइन अंग्रेजी समाचार (www.inseconline.org/archive_detail.php)
- इन्सेक अनलाइन नेपाली समाचार (www.inseconline.org/nepali/archive_detail.php)
- युनिसेफ मिडिया रिपोर्ट

इन्सेक अनलाइनको एउटा विशेषता भनेको घटनाका बारेमा नेपाली वा अंग्रेजी वा दुवै भाषामा समाचार प्रकाशित गरिनु हो । यसले गर्दा दुवै नेपाली र अंग्रेजी समाचारलाई एकीकृत गरेपश्चात् अलक्षित विस्फोटनका कारण हताहत सर्वसाधारणको पहिचान तथा तथ्यांक लिन सजिलो भयो । धेरैजसो घटनाको समाचार इन्सेक अनलाइनमा प्रकाशित भएको भएतापनि नेपालका विभिन्न समाचार माध्यमहरूमा प्रकाशित भएका समाचारहरू संग्रह गरिएको युनिसेफ मिडिया रिपोर्टले प्रत्येक घटनामा सूचना संकलन गर्न थप सहयोग पुऱ्याएको थियो । यो प्रतिवेदन तयार गर्न प्रत्येक घटनाको सूचना तथा हताहतको विवरणलाई Excel Spreadsheet मा प्रविष्टीकरण गरी विश्लेषण गरियो ।

Coverage

इन्सेकका जिल्ला प्रतिनिधिहरू नेपालका सबै जिल्लाहरूमा अत्यन्त सक्रियताका साथ काम गरिरहेको तथा सूचनालाई अन्य स्वतन्त्र सञ्चार माध्यमको स्रोतसँग भिडाएर जाँचिएका कारण पनि यो प्रतिवेदनले मे २००६ सम्मको लागि राष्ट्रिय घटना समेटिएको छ भन्ने आशा गर्न सक्दछौं । यद्यपि यो अवधिमा नेपालमा राजनीतिक उथलपुथल भएका कारण यसका आफ्नै सीमाहरू पनि रहेका छन् । यस अवधिमा इन्सेकले मानवअधिकार हननमा बढी जोड दिएका कारण तथा अन्य मिडियाले राजनीतिक गतिविधिलाई महत्व दिएका कारण कतिपय घटना रिपोर्टिङ नभएको पनि हुन सक्छ ।

Range of information

इन्सेक अनलाइनको समाचारबाट जहिले पनि तथ्याङ्कको आधारभूत जानकारी जस्तै: घटना भएको मिति, जिल्ला तथा गाविस, हताहत हुनेको नाम, उमेर, लिङ्ग, सैनिक वा गैरसैनिक तथा विस्फोटनका असरहरू (मारिएको वा घाइते) आदि उपलब्ध भयो । विस्फोटक पदार्थको प्रकार जस्तै: (IED, UXO, Mine) तथा परिस्थिति (आक्रमण वा दुर्घटनापूर्ण विस्फोटन) आदि अत्यन्त कम मात्रामा छुट्याउन सकियो । प्राप्त सूचनालाई मिडिया रिपोर्टसँग दाँजेर हेरियो र फरकफरक सूचना भएको अवस्थामा सबैभन्दा सम्भव विकल्प छनौट गरियो ।

Case definition

यो प्रतिवेदनमा प्रयोग भएको अलक्षित विस्फोटनका गैरसैनिक नागरिक हताहतलाई देहायका मापदण्डबाट स्पष्ट गर्न सकिन्छ ।

सर्वसाधारणभित्र पर्ने (Inclusive criteria)

- क्षति, हानि वा आतंकित पार्ने नियतवशा नभई वा अन्जानमा नागरिकको कारणबाट विस्फोटक पदार्थ सक्रिय हुँदा दुर्घटना हुँदा सर्वसाधारण घाइते भएमा या उसको मृत्यु भएमा । यस्ता विस्फोटक पदार्थहरू निम्न हुन सक्छन् :
 - घरेलु विस्फोटक पदार्थ छलपासोसमेत (IED including booby-traps)
 - मानव घातक माइन (AP Mines)
 - अन्य विस्फोटक सामग्रीहरू (UXO / AO)
- जनावर वा प्राकृतिक (चट्याङ, ताप, पहिरो आदि) का कारणले विस्फोटक पदार्थ सक्रिय भई हताहत भएका गैरसैनिक नागरिक
- विस्फोटक पदार्थ सक्रिय बनाउनेको नजिकै उभिएका कारण हताहत भएका गैरसैनिक नागरिक
- विस्फोटक पदार्थको उत्पादन, ओसारप्रसार वा भण्डारणका बेलामा नजिकै रहेका कारणबाट हताहत भएका गैरसैनिक नागरिक
- युद्धरत् पक्षद्वारा जबर्जस्ती विस्फोटक पदार्थ फ्यूज गराउन वा हटाउन लगाइएका सर्वसाधारण

सर्वसाधारणभित्र नपर्ने (Exclusive criteria)

- जुनसुकै परिस्थितिमा पनि सुरक्षाकर्मी वा विद्रोही लडाकु
- जुनसुकै परिस्थितिमा पनि कुनै लडाकु समूहमा रहेको व्यक्ति (जस्तै: भिजिलान्ते, प्रतिकार समिति सदस्य)
- अपराधिक प्रयोजनका लागि विस्फोटक पदार्थ प्रयोग गर्ने व्यक्तिहरू
- ओदश/आक्रमणबाट हुने विस्फोटनका पीडितहरू (ambush, roadside, building, tower, etc.)
- सकेट बम प्रहार, आर्टिलरी आक्रमण, हवाई आक्रमण, रकेट आक्रमण वा अन्य कुनै प्रकारको प्रत्यक्ष प्रक्षेपण गरिने पदार्थका पीडितहरू
- सीधै वा जथाभावी गोली प्रहारबाट पीडित भएका व्यक्तिहरू
- सामान्य शारीरिक चोटपटक लागेका पीडित (जसलाई उपचारको आवश्यकता पर्दैन)
- माथि inclusive criteria मा नपरेका अन्य व्यक्तिहरू

Typology of explosive devices

नेपालमा विस्फोटक पदार्थको निश्चित प्रकार भएको पाइदैन तर इन्सेकले विस्फोटक पदार्थको प्राविधिक विवरणको आधारमा यसलाई विभाजन गरेको छ । यसअन्तर्गत मुख्य ३ वटा समूह रहेका छन्- घरेलु विस्फोटक पदार्थ (IED), नपड्किएका विस्फोटक पदार्थ (UXO/AO) र ल्याण्डमाइन ।

घरेलु विस्फोटक पदार्थ (IED) भनेको घरमा निर्मित विस्फोटक पदार्थ हो । यो प्रायः गरेर हातले नै प्रयोग गरिन्छ र व्यक्तिलाई मारन, घाइते तुल्याउन वा आतंकित पार्नको लागि प्रयोग गरिन्छ । यो परिभाषाले विस्फोटनजन्य छलपासोलाई समेत समेट्छ । यो समूहमा नपडकिएका वा बेवारिसे छाडिएका घरेलु विस्फोटक पदार्थ पनि पर्दछन् ।

नपडकिएका विस्फोटक पदार्थ भन्नाले कारखाना निर्मित विस्फोटक सामग्री जुन फायर गरिने, फ्याँकिने, माथिबाट लन्च गरिने तर लक्ष्य अनुसार विस्फोट नभएका विस्फोटक सामग्रीलाई जनाउँछ । **बेवारिसे छाडिएका विस्फोटक पदार्थ** भन्नाले कारखानामा निर्मित विस्फोटक सामग्री जसको प्रयोग भएको हुँदैन (अझै पनि सुरक्षित पीन भएका वा फ्युज नगरिएका) तथा कुनै पनि निश्चित पक्षको नियन्त्रणमा नरहेका विस्फोटक सामग्रीलाई जनाउँछ । यहाँ यी दुवै समूहलाई छुट्याउँदा रिपोर्टरलाई गाह्रो पर्ने भएकोले एकीकृत गरिएको छ ।

मानव घातक माइन भन्नाले कारखाना निर्मित विस्फोटक पदार्थ जसलाई जमिनमुनि वा जमिन वा जमिनको नजिकै राखिने तथा व्यक्तिको उपस्थिति, सम्पर्क वा सामिप्यबाट विस्फोट हुने गरी तयार पारिएको विस्फोटक पदार्थलाई बुझिन्छ । यसअन्तर्गत गाडी घातक माइनलाई समावेश गरिएको छैन किनकि अहिलेसम्म नेपालमा गाडी घातक माइन प्रयोग गरेको पाइएको छैन ।

PRESENTATION OF RESULTS

परिणामलाई चार भागमा प्रस्तुत गरिएको छ

- अलक्षित विस्फोटन भएको स्थान (location of unintentional explosions)
- अलक्षित विस्फोटनका कारण (cause of unintentional explosions)
- हताहत सर्वसाधारणको विवरण (profile of civilian casualties)
- प्रत्येक महिना भएको घटनाको प्रवृत्ति तथा सर्वसाधारण हताहत (trends in incidents and civilian casualties per month)

यी परिणामले माइन जोखिम न्यूनीकरण शिक्षा तथा पीडित सहायता सम्बन्धी गगिविधि सञ्चालनको लागि महत्वपूर्ण सूचना दिनेछन् ।

INSEC SURVEILLANCE SYSTEM

जुन २००६ देखि इन्सेकले नेपालका ७५ वटै जिल्लामा रहेका जानकारहरूको सञ्जाल मार्फत **Surveillance System** सञ्चालन गरिरहेको छ । जब कुनै सर्वसाधारण व्यक्तिलाई असर पार्ने गरि दुर्घटनापूर्ण विस्फोटन हुन्छ, तब इन्सेकलाई जानकारी गराइन्छ र एक जना इन्सेक जिल्ला प्रतिनिधिलाई अनुसन्धानका लागि पठाइन्छ । घटनाको तथ्याङ्क इन्सेक क्षेत्रीय कार्यालयमा तथा केन्द्रिय कार्यालयमा पठाइन्छ साथै सम्भव भएमा पीडित सहायता प्रदान गर्ने निकायहरूमा समेत दिइन्छ । सूचनाको मासिक रूपमा विश्लेषण गरिन्छ र मासिक रूपमा संक्षिप्त प्रतिवेदन तयार गरिन्छ । प्रतिवेदन इन्सेकको वेबसाइट www.inseconline.org मा उपलब्ध हुन्छ वा Prashannata Wasti, INSEC Surveillance Coordinator (prashannata@insec.org.np) सँग अनुरोध गरी प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

यदि तपाईंले कहीं कतै विस्फोटक पदार्थजन्य विस्फोटनका घटना थाहा पाउनुभयो भने तपाईंको जिल्लाको इन्सेक प्रतिनिधि, क्षेत्रीय कार्यालय वा Surveillance Coordinator Prashannata Wasti (+977 98510 18 946, +977 98413 099 58, prashannata@insec.org.np) लाई जानकारी गराउनुहोस् । इन्सेकलाई घटनाका बारेमा जानकारी गराएर तपाईं पनि तथ्याङ्क संकलन प्रणालीको सफलतामा सहभागी बनी पीडितलाई सहायता प्रदान गर्ने संस्थासम्म पुर्याउन सहयोगी हुनुसक्नुहुन्छ ।

कुनै पनि प्रकाशनमा विभिन्न गल्ती हुनसक्छन् र तपाईंको आवश्यकता पूर्ति नगर्न सक्छ । त्यसैले तपाईंको सम्पूर्ण प्रतिक्रिया प्रशन्नता वस्तीलाई जानकारी गराई सही सूचना प्रसारमा सहयोग गर्नुहोस् ।

GLOSSARY

AO	Abandoned Ordnance
AP Mine	Antipersonnel Mine
AT/AV Mine	Anti-Tank/Anti-Vehicle Mine
CR	Central Development Region of Nepal
ED	Explosive Device
ER	Eastern Development Region of Nepal
FWR	Far-Western Development Region of Nepal
IED	Improvised Explosive Device
INSEC	Informal Sector Service Center
MRE	Mine Risk Education
MWR	Mid-Western Development Region of Nepal
SF	Security Forces
UXO	Unexploded Ordnance
VA	Victim Assistance
VDC	Village Development Committee
WR	Western Development Region of Nepal

Location of unintentional explosions

जनवरी १ देखि मे ३१ २००६ को अवधिमा इन्सेक अनलाइन र मिडिया रिपोर्टको आधारमा जम्मा ४८ वटा घटनाहरु पहिचान गरिएका थिए । प्रत्येक जिल्लामा भएका घटना तथा उक्त घटनामा हताहत सर्वसाधारण नागरिकको संख्या तलको तालिकामा विस्तृत रूपमा दिइएको छ ।

Table 1: Unintentional explosions and civilian casualties per district in Nepal

(January-May 2006)Region	District	Number of incidents	Casualties		
			Injured	Killed	Total
Far Western	Bajhang	2	5		5
	Kailali	3	4	1	5
	Achham	1		2	2
Far Western Total	3 districts	6	9	3	12
Mid Western	Banke	1	1		1
	Dang	2	1	1	2
	Dolpa	1	1	2	3
	Kalikot	1		1	1
	Mugu	1	1		1
	Rolpa	1		1	1
	Rukum	1	1		1
	Salyan	1	2		2
	Surkhet	1	1		1
Mid Western Total	9 districts	10	8	5	13
Western	Arghakhanchi	1		1	1
	Kapilvastu	1	2		2
	Nawalparasi	1		2	2
	Rupandehi	3	5	2	7
	Tanahu	1	2		2
Western Total	5 districts	7	9	5	14
Central	Bara	1	1		1
	Dhading	1	1	1	2
	Dhanusa	4	5	2	7
	Kavre	3	6		6
	Mahottari	1	1		1
	Makwanpur	1	1		1
	Nuwakot	1	1		1
	Rautahat	1	1		1
	Sarlahi	1	5		5
	Sindhuli	1	3		3
	Sindhupalchok	1	2	1	3
Central Total	11 districts	16	27	4	31
Eastern	Bhojpur	1	1		1
	Dhankuta	2	2		2
	Khotang	1	1		1
	Morang	3	5	3	8
	Sunsari	1	1		1
	Taplejung	1	1		1
Eastern Total	6 districts	9	11	3	14
Grand Total	34 districts	48	64	20	84

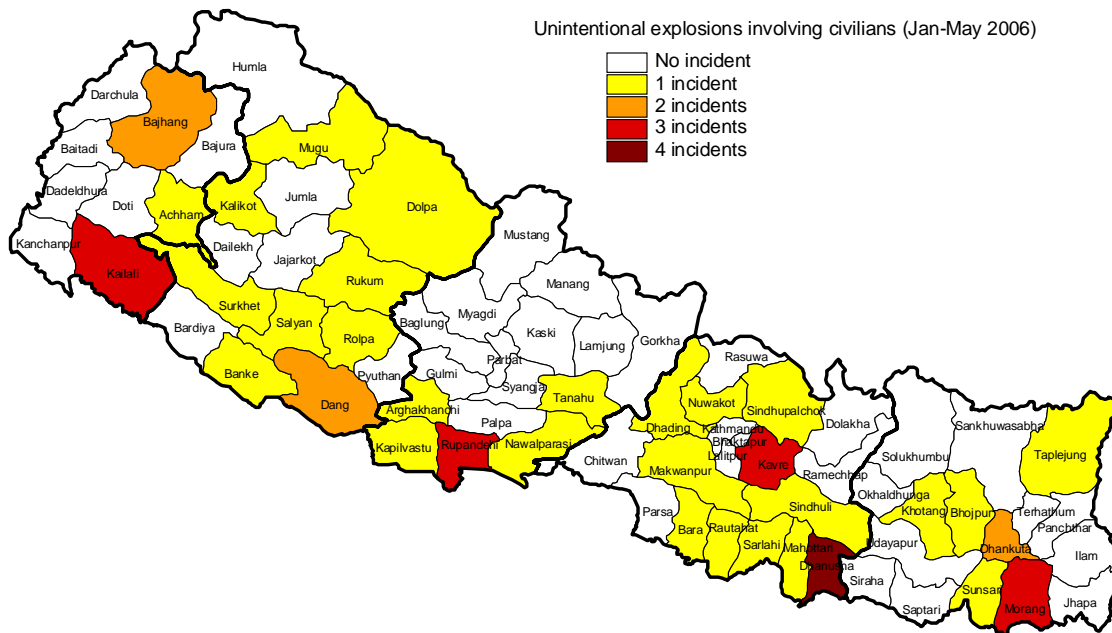

Figure 1: Unintentional explosions resulting in civilian casualties by district (January-May 2006)

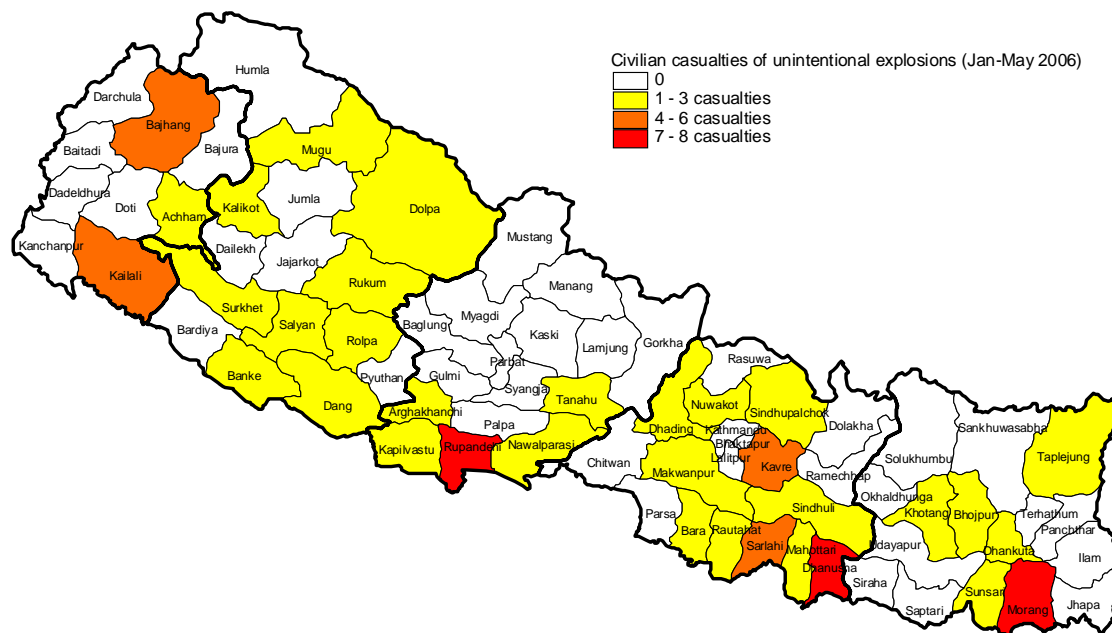

Figure 2: Civilian casualties of unintentional explosions by district (January-May 2006)

जनवरी देखि मे, २००६ को अवधिमा नेपालका सबै ५ विकास क्षेत्र सर्वसाधारण हताहत हुने अलक्षित विस्फोटनबाट प्रभावित भएका छन् । मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र सबैभन्दा प्रभावित विकास क्षेत्र थियो जहाँ ४८ वटा घटनामध्ये १६ वटा घटना तथा ८४ सर्वसाधारण हताहतीमध्ये ३१ जना हताहत भएका थिए ।

सवैभन्दा बढी प्रभावित जिल्लाहरु मोरङ (पूर्वाञ्चल, ३ वटा घटनामा ८ जना हताहत), धनुषा (मध्यमाञ्चल, ४ वटा घटनामा ७ जना हताहत) र रुपन्देही (पश्चिमाञ्चल, ३ वटा घटनामा ७ जना हताहत) थिए । सर्वसाधारण मानिस हताहत गराउने अलक्षित विस्फोटनका घटना नेपालका ७५ जिल्लामध्ये ३४ जिल्लामा भएको थियो ।

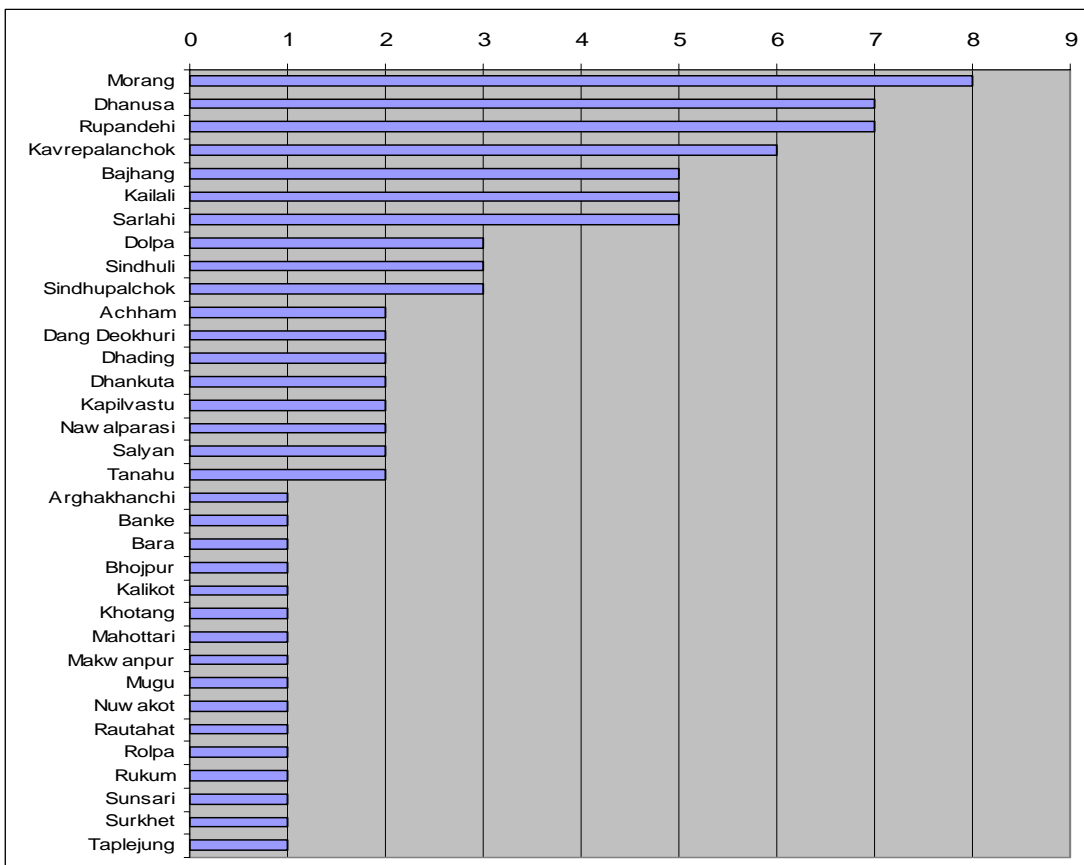

Figure 3 : Civilian casualties per district (Jan-May 2006)

माथिको चार्टमा अलक्षित विस्फोटनबाट प्रभावित ३४ जिल्लाहरुलाई सवैभन्दा बढी प्रभावितबाट कम प्रभावित क्रममा वर्गीकरण गरिएको छ । माइन जोखिम न्यूनीकरण शिक्षा प्रदान गर्ने संस्थाहरुले जनचेतना जगाउने अभियानका लागि लक्षित क्षेत्रको प्राथमिकता निर्धारण गर्न यो क्रमलाई ध्यान दिन सक्छन् ।

Table 2: Place of incident (January-May 2006)

Place of incident	Incidents		Casualties	
	Nb	%	Nb	%
Road	14	27%	28	33%
Home	11	23%	19	23%
Village/town	8	17%	11	13%
Agriculture	4	8%	6	7%
Forest/jungle	2	4%	4	5%
Near SF base	2	4%	4	5%
Near tower	2	4%	3	4%
School	1	2%	2	2%
Unknown	4	8%	7	8%
Grand Total	48	100%	84	100%

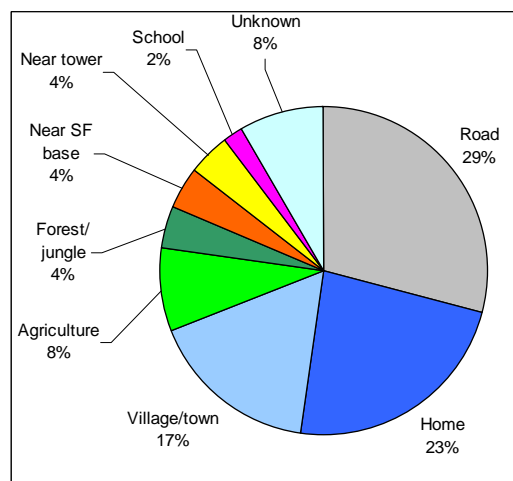

Figure 4 : Place of incident (January-May 2006)

अधिकांश घटना बाटो, घर वा बस्तीमा भएका थिए। अत्यन्त न्यून मात्रामा खेतबारी, जंगल/वन तथा सुरक्षा बेस क्याम्प नजिक वा रणनीतिक स्थलजस्तै रिपिटर टावरनजिक भएको थियो। एउटा घटना विद्यालय हाताभित्र भएको थियो।

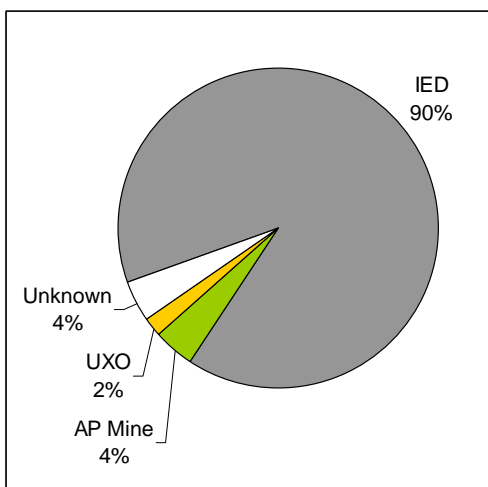
Cause of unintentional explosions

यस भागमा विस्फोटक पदार्थको प्रकार र दुर्घटनाका समयमा हताहत नागरिकको क्रियाकलापको विवरण दिइएको छ।

Type of Explosive Device (IED, UXO, Mine)

जनवरीदेखि मे २००६ को अवधिमा भएका अधिकांश विस्फोटनका घटना घरेलु विस्फोटक पदार्थ (IED) विस्फोटनका कारण भएको अनुमान गरिएको छ। २ वटा शंकास्पद घटना भने मानव घातक माइनका कारण भएको तथा एउटा घटना नपड्किएको मोर्टार शेल (UXO) बाट भएको आशंका गरिएको छ।

यद्यपि विस्फोटन भएका घरेलु विस्फोटक पदार्थ (IED) का बारेमा विस्तृत जानकारी अत्यन्त सीमित मात्रामा भएतापनि यी घटनाहरूमा सकेट बम तथा अवरुद्ध बाटोमा राखिएको छलपासो (booby-trapped roadblock) नै सर्वसाधारण नागरिक हताहत गराउने प्रमुख कारक देखिन्छ। विस्फोट भएका सबैजसो घरेलु विस्फोटक पदार्थ तथा छलपासो माओवादीले बेवारिसे अवस्थामा छाडेको आशंका गरिएको छ। आदेशबाट सक्रिय गराइने तथा सुरक्षा बेसको सुरक्षार्थ राखिएको घरेलु विस्फोटक पदार्थको संख्या अत्यन्त न्यून पाइयो।

मानव घातक माइन विस्फोटन भएको आशंका गरिएको २ वटा घटना रिपिटर टावरको परिसरमा भएको थियो। यो सुरक्षाकर्मीले माओवादीले टावरमा क्षति पुऱ्याउन नसक्नु भन्नाको लागि प्रयोग गरिएको थियो।

एउटा घटना नपड्किएको मोर्टार शेलका कारण भएको थियो जुन सुरक्षाकर्मीले एक दिनअघि मात्र हवाई आक्रमणको बेला फ्याँकेका थिए।

Figure 5: Type of Explosive Device involved in the incident (January-May 2006)

Table 3 : Number of incidents and casualties by Type of Explosive Device (January-May 2006)

TypeED	NameED	Incidents	Casualties
IED	Unknown	26	54
	Socket Bomb	13	17
	Roadblock		
	BoobyTrap	4	6
AP Mine	Unknown type	2	3
UXO	Mortar Shell	1	1
Unknown	Unknown	2	3
Total		48	84

Activity of casualties at the time of incident

यो परिच्छेदमा घटनामा पीडितको कुन क्रियाकलाप विस्फोटनको कारण भएको थियो भन्ने कुरा हेर्नेछौं । धेरैजसो लेखमा प्रत्येक व्यक्तिको वास्तविक क्रियाकलापको बारेमा विस्तृत जानकारी पाइएन । त्यसकारण देहायको परिणाम जानकारीमूलक मात्र हो र यसलाई होशियारीपूर्वक व्याख्या गरिनुपर्दछ ।

अधिकांश सर्वसाधारण हताहत हुँदाको क्रियाकलाप थाहा छैन (२२) भन्ने अपवादबाहेक बाँकी धेरैजसो दोहोरिएको क्रियाकलाप यात्रा गर्दा (travelling) हो । यसअन्तर्गत अवरुद्ध सडकमा राखिएको छलपासोमा परी पीडित भएकाहरु पर्दछन् । साथै सडकको छेउमा माओवादीद्वारा उनीहरुको चक्काजाम जबर्जस्ती सफल पार्न राखिएको अन्य घरेलु विस्फोटक पदार्थ (IED) को विस्फोटनमा परेका सर्वसाधारण पनि पर्दछन् । प्रायः गरेर यस क्रियाकलापमा वयस्कहरु मात्र देखिन्छ ।

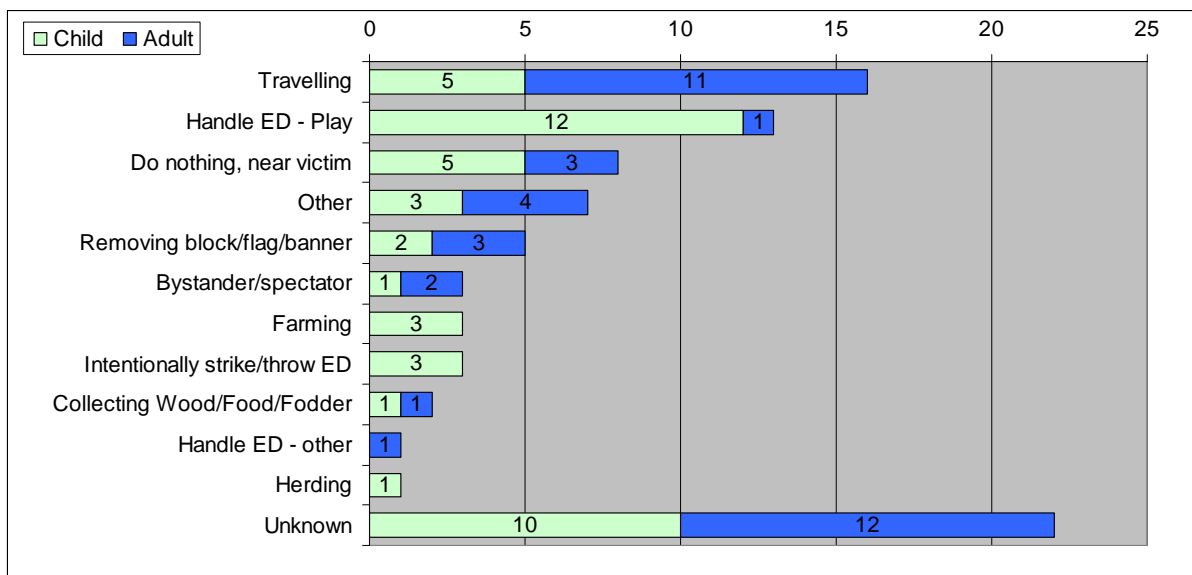

Figure 6 : Activity of the casualty at the time of incident (January-May 2006)

विस्फोटन हुँदाको दोस्रो प्रमुख क्रियाकलापमा विस्फोटक पदार्थ हातमा लिई खेल्दा वा उत्सुकताले छुँदा/चलाउँदा (Handling the explosive device for playing or by curiosity) थियो । यो क्रियाकलापबाट हताहत हुनेहरु धेरैजसो बालबालिका थिए जसले विस्फोटक पदार्थ छुने/चलाउनेभन्दा पनि त्यसलाई विस्फोटन नहुँदासम्म हातमा लिएर हिंड्ने गर्दछन् । एकजना वयस्कले भने उत्सुक भएर विस्फोटक पदार्थ हातमा लिएको पाइयो ।

केही नगरेको तर पीडितको नजिकै रहेको (Doing nothing, near victim) भन्ने क्रियाकलाप अन्तर्गत हताहत हुने त्यस्ता व्यक्तिहरु पर्दछन् जसले विस्फोटक पदार्थ सक्रिय पनि गराएका थिएनन् तथा त्यसको उपस्थितिको बारेमा उनीहरुलाई जानकारी पनि थिएन । यस अन्तर्गत विस्फोटक पदार्थ उत्पादन वा ओसारपसार गर्दा विस्फोटन भई हताहत भएकाहरु संलग्न गरिएको छ ।

अन्य (Other) अन्तर्गत त्यस्ता हताहत भएका व्यक्तिहरु पर्दछन् जसले विस्फोटक पदार्थ सक्रिय गराएका थिएनन् तर अचानक विस्फोटन हुँदा नजिकै थिए । यसमा चट्याङ लागेर (३), भुईँ तलामा खसेर (३) विस्फोटक पदार्थ विस्फोट भई हताहत भएको थियो । यस अन्तर्गत बालकले सकेट बम हातले नछोईकन ओसारेको समेत संलग्न गरिएको छ ।

सडक अवरोध/ब्यानर/झण्डा हटाउने (Removing roadblock / banner / flag) अन्तर्गत छलपासो (बाटोमा भएको अवरोध, ब्यानर वा झण्डा) हटाउने प्रयास गर्दा विस्फोटक पदार्थ विस्फोटन भई हताहत भएका सबै व्यक्तिहरु पर्दछन् ।

नजिकै उभिएको/दर्शक (Bystander/spectator) अन्तर्गत विस्फोटनको समयमा विस्फोटक पदार्थ सकिए नगराएका तर विस्फोटनको समयमा नजिकै रहेका र विस्फोटक पदार्थ भएको जानकारी भएका पर्दछन् । यसमा अर्को बच्चाले विस्फोटक पदार्थ खेलाएको हेरिरहेको बच्चा, माओवादीले विस्फोटक पदार्थ उत्पादन गरेको हेरिरहेको वयस्क तथा अवरुद्ध बाटो हटाएको हेरिरहेको वयस्कसमेत समेटिएका छन् ।

खेतीपाती (Farming) अन्तर्गत एउटै घटनामा हताहत भएका ३ जना सर्वसाधारण समेटिएको छन् । यस घटनामा ३ मध्ये १ जना बच्चाले बारी खन्ने क्रममा माटोमुनि पुरिएको घरेलु विस्फोटक पदार्थ कृषि औजारमा ठोकिएर विस्फोटन भएको थियो ।

लापर्वाही गरेर विस्फोटक पदार्थ हिकार्ड/फ्याँक्दा (Intentionally striking/throwing the explosive device) अन्तर्गत ३ जना बालबालिका हताहत भएका थिए । उनीहरूले विस्फोटक पदार्थ फ्याँक्दा वा हिकार्ड विस्फोटन भएको थियो ।

२ जना व्यक्ति रिपिटर टावरको परिधिभित्र घाँस काट्दा शंकास्पद ल्याण्डमाइन विस्फोटन भई घाइते भएका थिए ।

१ जना वयस्क व्यक्ति आफ्नो छोराले घरमा ल्याएको घरेलु विस्फोटक पदार्थ फ्याँक्न खोज्दा घाइते भएको पाइयो भने १ जना बच्चा गोठालो जाँदा विस्फोटनमा परी घाइते भएका थिए ।

Profile of the civilian casualties

यो परिच्छेदअन्तर्गत अलक्षित विस्फोटनमा हताहत भएका सर्वसाधारणको उमेर तथा लिङ्ग तथा विस्फोटनपछिको मृत्युको बारेमा जानकारी उपलब्ध हुनेछ ।

Age and Sex of civilian casualties

कूल हताहत भएकाहरूमध्ये करिब आधा वयस्क (३८, ४५%) तथा भण्डै आधा बालबालिका (४३, ५२%) रहेको पाइयो । युनिसेफले बताए जस्तै नेपालमा विस्फोटक पदार्थको विस्फोटनबाट पीडित हुने नयाँ बालबालिकाको अनुपात वयस्कको तुलनामा विश्वमा उच्च मानिएका अन्य देशको (जस्तै: लाओस- ५८%, अफगानिस्तान-५०%, चेचन्या-३३%) को हाराहारीमा रहेको छ ।

Table 4 : Age and Sex of Civilian Casualties (January-May 2006)

Age and Sex	Injured	Killed	Total	
			Nb	%
Boy	26	5	31	37%
Man	17	7	24	29%
Woman	11	3	14	17%
Girl	8	5	13	15%
Unknown	2		2	2%
Total	64	20	84	100%

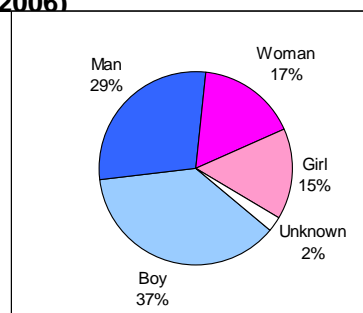

Figure 7 : Age and Sex of Civilian Casualties (January-May 2006)

विस्फोटनबाट हताहत हुनेहरूमा पुरुषको संख्या अत्यधिक (५५, ६५%) रहेको छ, जसमा मुख्य गरेर बालक (३१, ३७%) र वयस्क पुरुष (२४, २९%) रहेको छ । हताहत भएकामध्ये एक तिहाई (२७, ३२%) महिला तथा बालिका रहेका थिए । यो लैङ्गिक फरकलाई हामी व्याख्या गर्न सक्छौं । केटाहरूले विस्फोटक पदार्थ खेल्नको लागि हातमा लिने गर्दछन् भन्ने तथ्य विस्फोटनको समस्या भएका अन्य देशको प्रवृत्तिबाट समेत स्पष्ट हुन्छ । त्यसैगरी बन्द, हडतालको बेलामा यात्रा गर्ने तथा अवरुद्ध बाटो हटाउने आदि कार्यहरूमा प्रायः पुरुषहरूले नै गर्दछन् ।

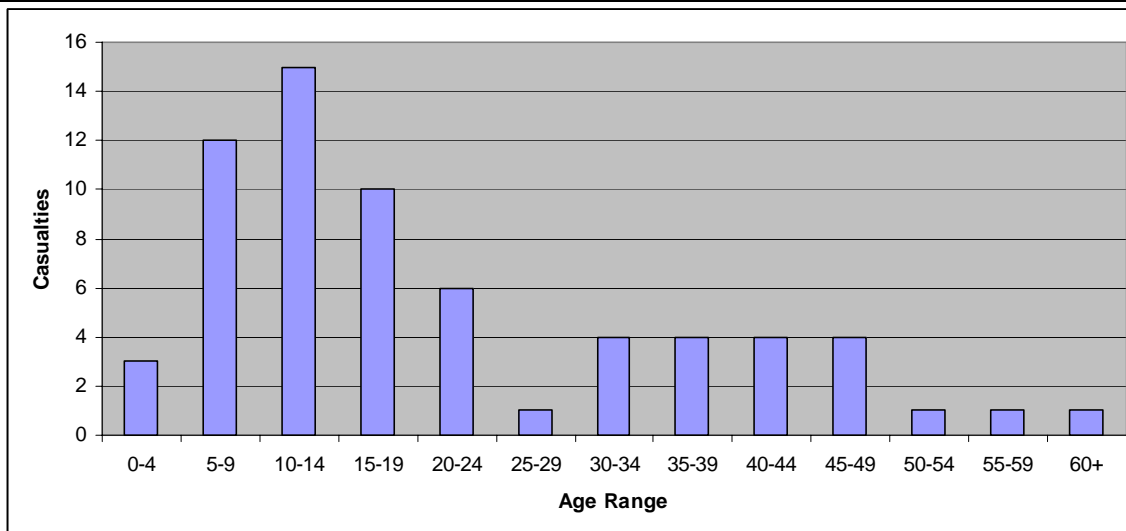
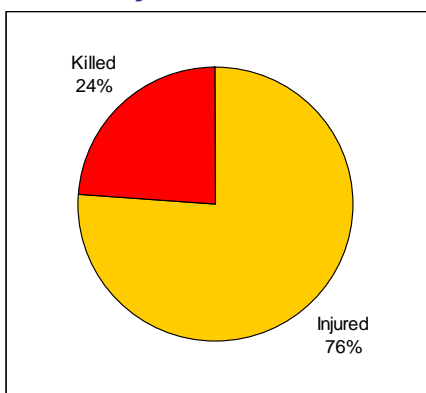

Figure 8 : Age of civilian casualties (January-May 2006) – total population : 66 individuals

उमेर अनुसार हताहत भएकाको संख्या हेर्दा धेरैजसो १० देखि १४ वर्ष उमेर समूहका सर्वसाधारण हताहत भएको पाइएको छ । यस्तो प्रकारको वितरण विशेष चाखलाग्दो छ किनभने नपड्किएका विस्फोटक पदार्थ तथा बेवारिसे छाडिएका विस्फोटक पदार्थ सम्बन्धमा केटाकेटी तथा किशोरकिशोरीहरु अत्यन्त उत्सुक हुने भएकोले उनीहरु अत्यन्त जोखिम हुन्छन् ।

Mortality rate after the explosion

घटनामा हताहत भएकामध्ये धेरैजसो बाँच्न सफल भएको पाइयो । यो रिपोर्ट मिडिया मा प्रकाशित समाचारमा आधारित छ र धेरैजसो समाचार घटनाको अर्को दिन प्रकाशित हुन्छन् । धेरैजसो यी समाचारहरुले पीडितको अवस्था नाजुक रहेको बताएका छन् । त्यसकारण थुप्रै पीडितहरु विस्फोटनका असरका कारण मरेका पनि हुन सक्छन् तर रेकर्ड नभएको हुनसक्छ । त्यसकारण २४% मृत्युदर अत्यन्त न्यून रहेको छ ।

घटनामा बाँच्न सफल भएका घाइतेहरुलाई निश्चित रूपमा उपचार तथा शारीरिक पुर्नस्थापनाको आवश्यकता परेको देखिन्छ । समाचारमा कस्तो प्रकृतिको चोटपटक हो भन्ने कुरा कमै मात्र व्याख्या गरेको पाइन्छ जसले गर्दा कतिपय अवस्थामा समाचारलाई लोकप्रिय बनाउन कल्पित कुराहरु थप

गरेको पनि हुन सक्ने हुन्छ ।

Figure 9 : Mortality rate for civilian (January-May 2006)

Table 5 : Consequence of the explosion (January-May 2006)

Consequence	Adult	Child	Total	
			Nb	%
Injured	28	36	64	76%
Killed	10	10	20	24%
Total	38	46	84	100%

Trends in Incidents and Civilian casualties

Table 6 : Number of incidents and casualties per month (January-May 2006)

Month	Incidents	Casualties
January	6	8
February	17	28
March	9	17
April	9	15
May	7	16
Total	48	84

जनवरी र मे महिनाको अवधिमा प्रत्येक महिना औसतमा १० घटना तथा १७ जना हताहत भएका थिए । फेब्रुअरी महिनामा सबैभन्दा बढी घटना भएको थियो तर यसको कारण भने पहिचान गर्न सकिएन । मार्च, २००६ देखि भने प्रवृत्तिमा खासै उथलपुथलको अवस्था देखिदैन । यो महिनापछि प्रत्येक महिना औसतमा ८ वटा घटना तथा १६ जना हताहत भएको देखिन्छ ।

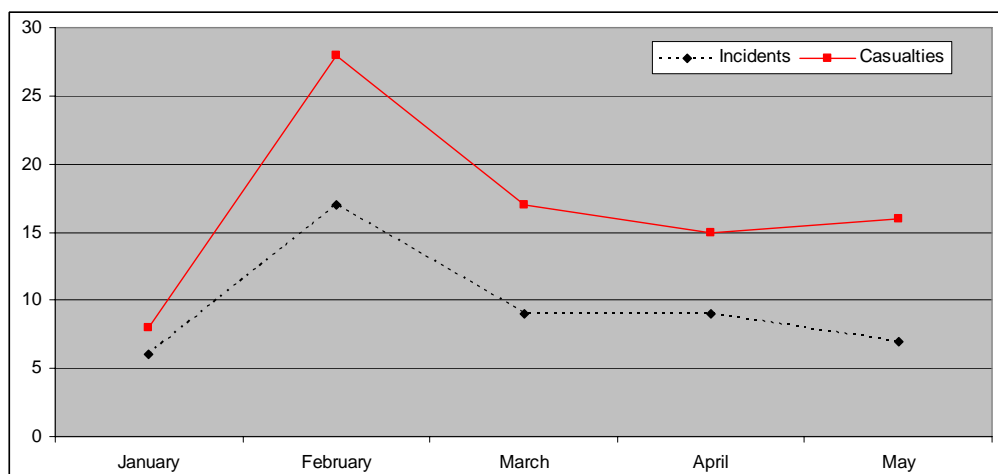

Figure 10 : Trends in unintentional explosions resulting in civilian casualties (January-May 2006)